

2257 Hier begint dat anderde boec vande ey-
 2258 ghentscappen der engelen.
 2259 **1**Overmits die god-
 2260 like hulpe willen
 2261 wi voert brenghen-
 2262 de wesen sommi-
 2263 ghe dingen vanden
 2264 proprieteyten der
 2265 enghelen int middel Inden eersten is van
 2266 hem te beghinnen int generale dat is int
 2267 gemeen Daer nae int speciael | dat is int
 2268 sonderling daermen die disposicien dat
 2269 is sceppinge van allen oerden ende diuer-
 2270 sche bewijsinghe der officien ghedecleert
 2271 sullen worden bijder ordenancien alst de-
 2272 sen tegenwoerdighen wercken betamen
 2273 sal of betaemt
 2274 **2**Dat eerste capitel wat de naem enghel
 2275 beduyt
 2276 **3**Angelus dat is een engel | in griex
 2277 hiet een enghel angelus In he-
 2278 breusch malach | mer in latijne
 2279 nuncius dat is bode daer om dat die godli-
 2280 ke wille ouermits dienst der enghelen
 2281 moet den volke geboetscapt worden waer
 2282 bi dat angelus is een naem des ambochts
 2283 ende niet der naturen want die geest en is geen
 2284 engel Mer wanneer hi eerst van gode ge-
 2285 sent wort dan so wort hi eerst properlike
 2286 angelus gehieten welcken engel hi vloeg-
 2287 gelen gegeuen heeft ouermits oerloue
 2288 des maelres inder welker haesteliker be-
 2289 roeringhe die voerscreuen pictorale oer-
 2290 lof voer toent ende bewijst den simplen bij
 2291 figuren die snelle werckinge der enghe-
 2292 len ghelikerwijs als die outheit en ver-
 2293 boet niet den wijnden vlogelen toe te scri-
 2294 uen vanden poeten Als ysidorus seyt libro vij.

2295 capitulo vij. of hi seggen woude dat die poeten
 2296 plagen te scriuen dat die winden vloeg-
 2297 len hadden figuerlic te spreken.
 2298 **4**Dat ij. capitel wat een engel is nae dat iohan-
 2299 nes damascenus beschrijft.
 2300 **5**Angelus als damascenus seyt | is een ver-
 2301 standelic beruerlic substancie altoes
 2302 vry van wil dienende of bewisende gode
 2303 int gemeen nader gracie ende niet nader na-
 2304 turen vernemende onsterflicheit wt deser
 2305 descripcien der naturen vanden engelen so ver-
 2306 rijst menichfoudige proprieteyt der en-
 2307 gelen Angelus wort geseyt een verstande-
 2308 like substancie want ouermits die rede-
 2309 ne der gheestelicheit sijnre substancien ver-
 2310 neemt in hem alle die verstandelike formen
 2311 der sonderliger gheestelicheit ende begrijpt
 2312 die kenlike gedaenten Ende hoe dat hi vor-
 2313 der is vanden dwange der aerdeliker na-
 2314 turen also veel is hi volmaecter Inder be-
 2315 scouwinghe der onmaterialiker dinghen als-
 2316 men openbaerlic seyt in libro causarum. want
 2317 die verstandenisse sijn vol formen ende daer om
 2318 alle kenlike gedaenten die onder hem sijn
 2319 die verlichten in hem Als hi daer seyt Con-
 2320 sequenter Item die enghelike natuer voert **6**
 2321 gaet alle lichamelike creaturen inder sub-
 2322 tijlheit des wesens in simpelheit ende des
 2323 verstants doerschinicheit in abelheit des
 2324 vryes willes want dese engelike natuer
 2325 en heeft genen afhanc vander materien Ende
 2326 daer om en mach dat materialike lichaem
 2327 hem niet een luttel becomeen want sijn sinli-
 2328 ke bekenninge dat godlike verstant niet en
 2329 belet. want die engel heeft gods form ver-
 2330 stant Ende daer om is hi bouen der tijt en-
 2331 de hi verstaet alte mael te samen ende dat een
 2332 wten anderen. als vten voerscreuen ende
 2333 vter conclusien | als dat menschelike ver-
 2334 stant | twelc des eens is vten anderen te

2335 vergaderen | want waer bi gelikerwijs als
 2336 die gelikenis des simpels is totten con-
 2337 positum ende des punten ter linien inden we-
 2338 sen Also is die gelikenis des engeliken
 2339 verstants totten menscheliken verstande ende be-
 2340 wisende Ende seyt oec gregorius | die engel
 2341 blijft onwandelbaerlick Int bescouwen
 2342 sijns sceppers ende nochtans daer om dat hi
 2343 een creatuer is soe heeft hi stonde sijne
 2344 verwandelinghe. inden engelen worden drie
 2345 dingen gemerct als dyonisius seyt | twesen
 2346 daer si onder sijn. die doecht of cracht dair
 2347 si mede mogen ende die werckinge daer si
 2348 mede voldoen dat wesen van hem is simpel
 2349 ende onmaterialic ende puer ende ondersceyden
 2350 haer doecht is vry verstaende minnende ende
 2351 onmoede si hebben die macht vry te kye-
 2352 sen te verstaen te minnen ende gode aen te cle-
 2353 uen onwandelbaerlic Item si hebben macht
 2354 te wercken want si doen alle dingen sonder
 2355 vertreckinge des merrens. si dwingen alle
 2356 dingen die hem tegens ende contrari sijn | son-
 2357 der wederstoet ende weder segghen si staen ons
 2358 altoes bi ende dienen ons sonder middel want
 2359 die werckinghe van hem is willich haes-
 2360 tich nvt ende eersaem.
 2361 Dat iij. capitel hoe de engelen inde lichame-
 2362 like gedaent gemaelt worden.
 2363 ¶ AL ist sake dat de enghelike natuer
 2364 van alre materien ende lineamenten
 2365 des lichaems vreemde si nochtans wor-
 2366 den si in lichameliker vormen ghemaelt
 2367 ende men heuet dicwijle geuonden ende ghe-
 2368 weten dat si menigerhande leden hadden
 2369 ende diuersche figuren inder scrifturen Mer o-
 2370 uermits der noemingen der sienliker leden
 2371 worden verstanden die onsienlike daden der
 2372 hemelscher sielen want mit langen crans
 2373 ende weder gebuychden haer worden die en-
 2374 gelen ouer al gemaelt | inden welcken eyn-

2375 telic hoer suuer begeerten hoer geordi-
 2376 neerde gedachten verstaende worden | want
 2377 die haren des houedes beteykenen ghe-
 2378 dachten ende begheerten die climmen ende
 2379 opgaen vter wortel des harten | mer dat
 2380 si oren hebben is want si ontfangen die god-
 2381 like inspiraci die welke si ganselic onder
 2382 oerdelen ende ondersceyden die maelres
 2383 maken hem noze gaten ende dat billicken want
 2384 si vlyen die sonden recht als stinckende
 2385 dingen mer si minnen die doecht oft wel-
 2386 rukende dingen waren want si tuschen su-
 2387 uer dingen ende onsuer stinckende ende wel-
 2388 rukende dingen alte wijseliken deylen ende on-
 2389 dersceyden alle dinghen Men heeft oeck
 2390 wel gedacht ende gheweten dat si monden
 2391 tongen ende lippen hadden want si die hey-
 2392 melicheit ons also meer sprekende voert
 2393 brenghen ende stedelic den godliken leuen
 2394 aendencken ende die linien der maelres dye
 2395 maeltse sonder baert want die maelre die
 2396 merct hoer doecht ioechdelic te sijn noch
 2397 en toentse noch en openbaertse niet aldus
 2398 mit crachten noch mit dienste Men seyt
 2399 oeck dat si tanden hebben | want die gracie
 2400 die si godlic ontfangen die plaghen si den
 2401 anderen te bewisen ende meede te deelen.
 2402 waer of den sienden wort hoer doende
 2403 moghentheit. ende hoer mede deyllende
 2404 macht billic bewijst. ende daer om hebben
 2405 si oec armen ende handen Want ouermits hoer
 2406 werckende ende bliuende doecht so ophou-
 2407 den si onse siecheden ende si en laten niet of tot-
 2408 ten eynde toe vander bescerminge ende ver-
 2409 drachten der vercorenre zij worden geuisiteert
 2410 te hebben borst ende hart want si hebben leuen
 2411 nader formen gods ter ontfangenis des
 2412 leuens dat na god geuormt **s** is Ende der leuent-
 2413 liker gracien wercken si oec openbaerlic mit
 2414 ons. si hebben siden ende ribben want si alle ga-

2415 uen der gracien in hem seker besitten en-
 2416 de ouermits bewarenis van hem inden
 2417 vercorenre menschen bliuen alle dinghen
 2418 seker Men seyt dat si leynden ende dyen
 2419 hebben mer mit clederen verburgen want
 2420 si hebben in hem saden der gracien ende
 2421 der doecht die alle vleyschelike dinghen
 2422 verborghen sijn | si hebben voeten maer
 2423 also meer als gemeenliken ontcleet of ge-
 2424 bloot Want si hebben vri beroeren der be-
 2425 geerten in god ende ghescheyden alte-
 2426 mael van allen sterfliken begheerten
 2427 Dat iij. capitel hoe de enghelen ghedescri-
 2428 beert worden.
 2429 **9**Die enghelen worden oec gedescr-
 2430 beert gheuerandert wonderlic on-
 2431 der menichfoudige figure Als dyonisi-
 2432 us roert int eynde vander yerarchien want
 2433 si worden bescreuen of gedescribeert ghe-
 2434 pent ende gheulueghelt waar om dat si van-
 2435 der aertscher plaghen te mael vreemde
 2436 sijn ende sijn altemael opgheheuen ouer-
 2437 mits grijpinghe der bescouwinghe totten
 2438 binnensten der godliker minnen mit ver-
 2439 stande ende mit begeerten ende sijn ghecleet
 2440 mit vierighen clederen Want mitten licht
 2441 der godliker minnen ende bekenninge ende
 2442 mitter heylicheit der godliker minnen sijn
 2443 si omghecleet. psalmus Omghecleet mitten
 2444 licht als mitten clede Si worden omge-
 2445 gort mit gulden gordelen Want mitten
 2446 abijt der doechden sijn si also omgecleet
 2447 dat si in gheenre wijs tot enighen sonden
 2448 gliden moghen | si draghen in horen han-
 2449 den roeden ende septrum want naest gode
 2450 so diffinieren si alle rechte dinghen ende re-
 2451 gieren rechtuaerdelic alle dinghen die in-
 2452 der sinliker werelt sijn | si dragen oec scut-
 2453 ten ende swaerden in horen handen | want
 2454 overmits die doecht die hem ghegeuen

2455 is verderuen si ende verwinnen alle pi-
 2456 nen der duuelen ende der rebelligher. men
 2457 seyt oec dat si hebben trullen dat is hou-
 2458 we messen ende verneminghe ende ander
 2459 maten ende instrumenten der arbeyders
 2460 want die heer ouermits voersienicheyt
 2461 der enghelen pleecht die quade te beke-
 2462 ren totten goeden ende pleechse te vorde-
 2463 ren dat si plegen riede of pennen maten
 2464 ende coerdekijs in horen handen te dra-
 2465 ghen want si die verdienten ende onuer-
 2466 dienten alre dinghen onder vinden we-
 2467 ghen ende meten | men seyt dat si vlesschen
 2468 hebben mit welrukende specien want on-
 2469 se wonden ouermits horen dienst wer-
 2470 den gheleyt ter gracien der ghesontheit
 2471 ende ghegort recht of si bereyt waren tot-
 2472 ten seluen boetscappen te doen want die
 2473 rechtuaerdige ouermits hoerre hulpe
 2474 worden si daghelics gheleyt tot horen lan-
 2475 de Men seyt oec dat si int ende scriuers in-
 2476 strumenten dragen want ouermits ho-
 2477 ren dienst so worden dicwijl bescreuen be-
 2478 haechlike dinghen des godliken willes
 2479 Men seyt dat si ghewapent sijn mit strij-
 2480 deliken wapenen want die goede men-
 2481 schen ouermits hoer hulpe worden si in-
 2482 den geesteliken ende lichameliken steeds
 2483 bescermt | si doen santorien luden. want
 2484 die gheen die verdienen getroest te wor-
 2485 den ouermits hoer hulpe die en sullen niet
 2486 inlopen of krijgen die droefheit des wan-
 2487 hopes ende si draghen trumpetten in dye
 2488 hant want op dat wi int goede vorderen
 2489 moghen soe noden si ende raden ons daer
 2490 toe Item veel alsulke dinghen worden
 2491 vertelt vanden abijt ende vanden draghen
 2492 inder scrifturen
 2493 Dat v. capitel hoe die enghelen somtijts ge-
 2494 leken worden materialike dat **10** voelike of

2495 sienlike dinge
 2496 **D**ie enghelen werden oeck anderen
 2497 dinghen gheliket die ouergheset
 2498 sijn vanden natuerliken dinghen om die
 2499 gheestelike of verholen werckinghe van
 2500 hem te exprimeren ende te seggen Als
 2501 in desen exempel | si worden den wijnden
 2502 ghelikent want si ouer vlieghe haeste-
 2503 lic tot allen dinghen diemen doen sel en-
 2504 de worden om gheuoert ende men hiet-
 2505 se wolken Want als si ghehanghen sijn
 2506 ouermits den grepe der bescouwinghe
 2507 worden si in god ghegrepen ende si wor-
 2508 den den vier ghelikent. want si worden
 2509 te mael ontsteken mitter ontstekinghe der
 2510 godliker minnen want si lichten mit ken-
 2511 nisse ghelijc den viere ende bernen inder
 2512 minnen | nv gout | nv siluer | nv electrum
 2513 want si hebben een puer schijnen ende ver-
 2514 lichtinghe ende si worden verlicht mit-
 2515 ter luchteliker wijsheit gods ende si wor-
 2516 den ghelikent den carbunculen Den sa-
 2517 phieren ende den anderen dichten ende
 2518 vasten gemmen ende doerschinende ge-
 2519 steenten. Want inder gracen gods sta-
 2520 dich ghemaect soe worden si inder glo-
 2521 rien geconfermeert Ende ouermits ha-
 2522 re bequaem teghenwoerdicheit soe wor-
 2523 den alle dinghen die inden hemel ende
 2524 inder aerden sijn wonderlic viziert | si wor-
 2525 den oec leeuwen ghehieten | want si sijn
 2526 den duuelen ende den sondenaers ver-
 2527 uaelic of daer om als commentator seyt
 2528 ouer die engelike yerarchie | want wan-
 2529 neer si gapen of ademen om god te be-
 2530 scouwen dat si een luttel aenhinghen om
 2531 der bescouwinghe ende ofgewischt van-
 2532 der memorien. Doe die grote begheerde
 2533 claarheit gheopenbaert wert den ghe-
 2534 nen die de sielen begheerden | want dye

2535 leeuwe plach sijn eyghen voetstappen
 2536 mit sinen staert of te wischen. Men hiet-
 2537 se oec ossen want die osse al voerende en-
 2538 de grauende die aerde maectse nuwe en-
 2539 de voetse ter vruchten Aldus disponie-
 2540 ren die enghelen die ghedachten der men-
 2541 schen om te ontfanghen die drachten der
 2542 doechden ende der ghauen | si hieten oec
 2543 aernen want rechte voert onbuychsame-
 2544 lic ende recht beschouwen si god die wel-
 2545 ke si der rechtuaerdicheit is mit onwe-
 2546 derslaen den oghen et cetera. Men hiet-
 2547 se oec perde want ouermits die ewe der
 2548 onderdanicheyt des heren sijn si gode on-
 2549 derdaen die welke voer hem is onderwij-
 2550 len wyt om die luchtende bekenninghe
 2551 gods | onderwijlen swart om die ombe-
 2552 gripinghe der godliker moghenthey
 2553 want swarticheit is een verwe mer donc-
 2554 ker ende verborghen onderwijlen root
 2555 want si bewijzen die veruarnisse der rech-
 2556 ticheit onderwijlen bont om diueersche
 2557 ghewoente der ontfanghenre mogent-
 2558 heit want int bont soe worden die vter-
 2559 ste verwen verenicht Ende bijder vol-
 2560 maecter doecht der enghelen die eerste
 2561 worden den anderen onuerkeerlike mit
 2562 malcanderen geknocht | ende die ander
 2563 mitten eersten et cetera Ende worden vie-
 2564 righe vloeden ghehieten want si ontfan-
 2565 ghen die wtstortinghe der godliker gra-
 2566 cien ende ouervloyender ende onbreken-
 2567 de toevloeyinghe mit leuentliker vruch-
 2568 ten of drachten storten si ouer totten an-
 2569 deren Ende daer om worden si der vie-
 2570 righer vloet gheteykent | si worden oec
 2571 waghenghehieten in welken waghenghen
 2572 veel ghecoppelder dinghen te gader ghe-
 2573 uoert worden want si ouermits bequaem
 2574 ende blijde gheselschap te gader gheselt

2575 ende ghecoppelt worden mit ghemeen-
 2576 re volghinghe in die godlichen ver-
 2577 heuen | si worden oeck rade ghehieten
 2578 want ghelikerwijs dat dat radt in hem
 2579 weder omme gekeert wort Ende bij dat
 2580 selue centrum altoes beroert wort recht
 2581 alsoe die enghelen bij gode | want si wor-
 2582 den omgheroert bescouwende bijden ver-
 2583 standeliken centrum Want hoer begeer-
 2584 te en mach niet leschen ende datmen be-
 2585 geert is onbegrijpelic ende daer om wor-
 2586 den si den raden ende den vierigen wa-
 2587 ghen ghelijcket | want si neder climmen
 2588 tot die hier onder sijn om die te verlich-
 2589 ten ende keren om die weder te brenghen
 2590 ouermits bescouwinghe tot dien ouer-
 2591 sten Ende representeren oec voer gode
 2592 ghebedinghen ende geloefden der hey-
 2593 lighen Ende zij vueren ende ouerdra-
 2594 ghen die zielen der doden totten lande
 2595 in abrahams scoot. Si worden oeck me-
 2596 deci ghehieten want si besorghen die sie-
 2597 len | si worden oec smede ghehieten want
 2598 si bereyden ons gheestelike wapenen. si
 2599 hieten oec wakers ende hoeders want
 2600 si mit genen slapen der onwetenscap be-
 2601 druct en sijn. zij boetscappen die vresen
 2602 of anxten die ons bi wesen mochten of
 2603 aen comen Het hieten oec meyers. want
 2604 si dat volc datter vercoren is te samen ho-
 2605 pen ende kooyen of vergaderen in dye
 2606 schuer des rijcs der hemelen Het hieten
 2607 oec ridders want si voer ons teghen die
 2608 duuelen schermen ende kiuen Het hie-
 2609 ten oec hartoghen nv want si wisen ons
 2610 die maniere te vechten ende te kiuen te-
 2611 ghen die geestelike vianden | nv oec want
 2612 si ons den wech ten lande wijsen ende o-
 2613 penbaren Mit desen ende veel ander fi-
 2614 guren werden ons die doechden der en-

2615 ghelen ghewijst datmen verstaen sel in-
 2616 der scriften als tot hoerre substancien doech-
 2617 den ende werckinghe Mer dese luttel din-
 2618 ghen die nv thans gheseyt sijn exempe-
 2619 lic die sullen tot deser tijt ghenoech we-
 2620 sen.
 2621 Dat seste capitel vande oerde der enge-
 2622 len der yerarchien ende haer officien
 2623 **12** Den proprieteyten ghedetermi-
 2624 neert vander enghelen wegghen
 2625 int gemeen als tot desen wercks-
 2626 kijn behoert | so selmen voertgaen tot al-
 2627 len yerarchien der oerden vanden enge-
 2628 len op dat wi bekennen moghen die of-
 2629 ficien van allen oerdenen Ende wij oec
 2630 weten moghen die bequaemlicheit en-
 2631 de die onderscheyden van hem bi prope-
 2632 ren condicien
 2633 Dat seuende capitel. van drier ley yerar-
 2634 chien
 2635 **13** Die yerarchie is drieuoudich als
 2636 dyonisius seyt. Als super celestis
 2637 dat is bouen hemelic die in drien perso-
 2638 nen is Die ander hemelsche die vervult
 2639 worden inden heylighen enghelen Die
 2640 derde onderhemelic die vervult wert in-
 2641 den prelaten Item yerarchia als die sel-
 2642 ue dyonisius seyt is een gheordineerde
 2643 macht der heyligher dinghen ende der
 2644 redeliker dinghen houdende sculdighe
 2645 principaetscap in die die onder hem sijn
 2646 ende die hemelsche yerarchie is drieuou-
 2647 dich als die ouerste. die welke die griek-
 2648 en hieten ephyphania. Ende wort aldus
 2649 describeert van dyonisio. Ephyphania is
 2650 een onstekinghe der inverwarmder be-
 2651 geerten ende een vry verblijdinghe des
 2652 oerdels gedeylt ouermits den verdriet
 2653 des hoechsten verstants Want dese ye-
 2654 rarchie hout drie oerdinen als seraphin

2655 die welcke voer die ander barnnen of heet
 2656 sijn inden ontsteken der minnen Ende che-
 2657 rubin die welke verblijden ouermits der
 2658 preuilegien der kondscap ende thronos
 2659 die welcke voirdeel voer die ander heb-
 2660 ben ouermits verneminghe der recht-
 2661 uaerdicheit. Item in allen yerarchien
 2662 worden gheeycht drie dingen Als oer-
 2663 de | const | ende die daet | of werckinghe
 2664 **14** Want als dyonisius seyt | yerarchie is
 2665 een godlike oerde const ende daet god-
 2666 like forme alsoe verre alst moghelic is
 2667 ghelikende ende toe wisende hem god-
 2668 like die verlichtinghe effen ghelijc op-
 2669 climmende totter ghelikenis gods sich
 2670 drie settet hi daer inder descripcien van-
 2671 der yerarchien Als oerde const ende werc-
 2672 kinghe Want ist datter enich van desen
 2673 drien ghebreket soe en salt gheen yerar-
 2674 chie wesen ende daer om hiet yerarchie
 2675 **15** dat godlike oerde dat is een geordineer-
 2676 dineerde macht ende nae gode ghedis-
 2677 poneert Waer bij inder oerden soe wert
 2678 dat ambocht beteykent inder consten on-
 2679 derscheit inden wercke dienste sonder oer-
 2680 de ist beroem werckinghe sonder werc-
 2681 kinge is versumenis oerde ende die werc-
 2682 kinghe is begrijpelic of berispelic sonder
 2683 const ende die oerde onnvt ende daer om
 2684 alle yerarchien also wel in oerdenen als
 2685 inder consten ende inder werckinge volcht
 2686 die ghelikenis goods Ende nader ma-
 2687 nieren ende maten sijnre verlichtinghe
 2688 ende ouermits sijnre oerden vordert hy
 2689 ende recht onderscheydende ende wel
 2690 doende climt hi op alsoe verre alst mo-
 2691 ghelic is totter nae volghinghe goods
 2692 Ende alsulcke is die disposici tuschen den
 2693 enghelen yerarchien ordinis dat die en-
 2694 ghelen der ouerster ordinen oueruloe-

2695 liker putten dat godlike licht Ende nae
 2696 ouer ghieten totten ghenen die nedere
 2697 sijn inder oerden Want dese witte is ver-
 2698 waert inder engheliker oerdenen als in-
 2699 der mededeylinge der gracen ende der
 2700 blijscap. Ander sijn die eerste | ander sijn
 2701 die anderde | ander sijn die leste Als dye
 2702 ghene die ouermits ordene ende gheli-
 2703 kenis der natuerliker dinghen ongelijc
 2704 sijn | die sullen sijn inden mededeylen der
 2705 glorien onghelijc Waer of dat dyonisius
 2706 seyt Het behoert dat die ouerste enge-
 2707 len altoes leyders sijn vanden anderen
 2708 ondersten | op dat sise leyden mogen tot-
 2709 ter godliker verlichtinge Want als gre-
 2710 gorius seyt in moralibus Sommighe staen go-
 2711 de bi ouermits dienst ende werckinghe
 2712 Die bouenganc der oerdenen wort bewijst
 2713 bij voerdeel der ghauen. Want nae dye
 2714 schelende simpelheit des wesens ende
 2715 na der doerschijnlicheit der natuerliker
 2716 consten Ende nae die schelende vryich-
 2717 eit des willen ontfanghen si die ofkee-
 2718 ringhe der oerden want die inder natu-
 2719 ren meest subtijl sijn ende inder wijsheyt
 2720 meer doersiene die sijn waerder dan die
 2721 ander inder gauen der breeder gracen.
 2722 waer bi alle die yerarchie **16** ordines heb-
 2723 ben proper gauen nae dien dat sise werc-
 2724 ken ende hebben hoer eyghen graden na
 2725 die welcke si hoer werckinghe ghema-
 2726 tich hebben Ende en is niet gheoerloff
 2727 dat yemant denct te wercken dat tot si-
 2728 nen oerden ende tot sinen offici niet en be-
 2729 hoert want in dien steect alle die volmaect-
 2730 heit der yerarchici ordinis op dat die ver-
 2731 licht worden verlichten moghen ende die
 2732 ghepuert worden moghen suueren En-
 2733 de die volmaect worden volmaken mo-
 2734 ghen Waer of alsulck is die oerde als

2735 die gheen die eerst gesuuert worden na
 2736 verlicht mogen worden ende volmaect
 2737 want die verlichtinghe volcht die suue-
 2738 ringhe ende die voldoeninge volcht die
 2739 verlichtinge der volmaectheit want die
 2740 ouerste oerden nemen sonder middel dye
 2741 suueringhe op dat si suuer sullen sijn en-
 2742 de si nemen verlichtenis op dat si claer
 2743 sullen wesen Ende si ontfanghen volmaect-
 2744 **17**heit op dat si volcomen sullen sijn Ende
 2745 de weder van dien so worden die neder-
 2746 ste ghepurgiert nader oerden der dispo-
 2747 sicien ende si worden verlicht ende vol-
 2748 maect Ende dese purgacien en wort niet
 2749 verstaen vander corrupcien der sonden
 2750 mer billiker vander onuoelcomenheyt des
 2751 goeden | want nae dyonisius soe ist den
 2752 engheliken gheesten noot reyn te wesen
 2753 totter ghelikenis des gheens die alle
 2754 smette ende gheueynstheit deruet ende
 2755 die gheen onreynicheit en heeft ende si
 2756 moeten wesen lichtende inder waerheit
 2757 ende volmaect inder goetheit Item on-
 2758 der dese heylighe oerden sijn sulck | dye
 2759 eerste sulc | die middelste sulck die laech-
 2760 ste waer of die eerste verlichten die lesten
 2761 worden verlicht Ende die middelste ver-
 2762 lichten die leste ende worden verlicht van-
 2763 den eersten
 2764 Dat achte capitel vande oerde der sera-
 2765 phin
 2766 **18**Vander eerster oerden als vander
 2767 waerdster is te beghinnen als van
 2768 seraphin van welcken ysidorus seyt. se-
 2769 raphin is menicheit of veelheit der en-
 2770 ghelen die bernende of ontfenghende
 2771 hieten daer om dat tuschen hem ende go-
 2772 de gheen ander enghelen en sijn ende dair
 2773 om dat si gode alre naest gheset worden
 2774 ende alsoe veel worden si meer ontsteken

2775 mitter claarheit des godliken lichts en-
 2776 de daer om seytmen dat si gods aensicht
 2777 bedecken want die ander enghelen en
 2778 moghen nerghent bij die godlike mo-
 2779 ghentheit volcomeliker aensien dan de-
 2780 se Ende daer om also veel meer worden
 2781 si mitten meerre claarheit verlicht als si
 2782 meer mit bernender beroeringhe der bin-
 2783 nenster minnen ontsteken worden want
 2784 het is deser enghelen hoer proper offi-
 2785 cien te bernen in hem Ende die ander te
 2786 vorderen ter ontstekinghe der godliker
 2787 minnen | want wi mogen die proprietey-
 2788 ten deser oerden kiezen die principael en-
 2789 de gheestelic sijn wt dyonisius woerden
 2790 die aldus seyt scoenlic sprekende Die eer-
 2791 ste yerarchie der hemelscher yerarchien
 2792 wort gheheylicht mitten alren hoechsten
 2793 wesenen hebbende dye hoechste oerde
 2794 alle den anderen ende sonder middel bi
 2795 gode gheset Ende daer omme worden
 2796 int eerste die godlike wercken in hem ghe-
 2797 uoert als die naeste gode sijn ende daer
 2798 volghet nae seraphin is beroerende al-
 2799 toes bijder godlicheit ende onrustelic heet
 2800 ende scarp ende altoes recht seer heet
 2801 ende onbuychsomlic ende is weder bren-
 2802 ghelic der werckender beroeringhe en-
 2803 de exempel makende den ondersten die
 2804 onder hem sijn ende die weder verwer-
 2805 mende ende verweckense in ghelijcter
 2806 warmten Ende vierich van bouen ende
 2807 suueringhe der offerhande hebbende een
 2808 lichtende form ende verclarende propri-
 2809 eteyt alre donckere duysterheit die claer
 2810 ende lichtende te maken et cetera Dese
 2811 alre godlicste woerde sijn den sin alre sterf-
 2812 liker dinghen bouen gaende als totten
 2813 dienst der beteykenis nochtans als ick
 2814 mach sal ic sommighe dinghen al stame-

2815 rende explaneren of segghen Dyonisius
 2816 wort gesien te seggen dat die toe namin-
 2817 ghe der proprieteyten van seraphin o-
 2818 penbaren die onderscheydinge des am-
 2819 bochts ende menigherhande mededey-
 2820 linghe der graciën inden engelen dye se-
 2821 raphin ghenoeemt sijn want apollo leert
 2822 seraphin beroerlic dat seyt hi bi auentu-
 2823 ren om die natuer der vuerigher minnen
 2824 mitter welker die engheliker begheerte
 2825 wort ghegrepen ende beroert in god de-
 2826 se beroeringhe is een sake der rusten en-
 2827 de is meerende ende bescouwende ende
 2828 leert oec sonder of latinghe want alsul-
 2829 ke minne en valt nymmermeer wt ende
 2830 nymmermeer en rustet vanden lust dat-
 2831 ter ghemint is ende het leert oec dat warm
 2832 want ter manieren der wermten soe ver-
 2833 wect die crachte der minnen totten sinne
 2834 der soeticheit Ende dair om noemde hi
 2835 voer scarp want die cracht der minnen doer-
 2836 schiet totten binnensten des makers waer
 2837 of scarp beteykent een eenrehande ghe-
 2838 welt des gheens die minnende is | welc
 2839 geweld ingaet ende doer gaet totten din-
 2840 ghen datter ghemint is Hi seyter oec bo-
 2841 uen heet | want al ist sake dat dye minne
 2842 hoer strect totten binnensten der godlich-
 2843 eit. nochtans en laet si niet of om te gaen
 2844 mitter begheerten op dat si die dinghen
 2845 die welke si niet en grijpt nochtans dat si-
 2846 se een luttel begrijpen mach mitten sma-
 2847 ke der bescouwinghe als dat twelck op
 2848 siedt mit ghewelt der hetten ouer al be-
 2849 scerm si hoer aldus Die engelike begeert
 2850 en latet niet after onghemerct mer ym-
 2851 mer hoe si meer bekent hoe dat si meer
 2852 begheert te weten ende oec doet hi dair
 2853 toe dat si is onbuychsomlic van beroerin-
 2854 ghe want al is dat sake dat die engheli-

2855 ke min in god beroert wort nochtans is
 2856 si onbuychsom op datter ghemint is en
 2857 weynich niet ghelaten en werde want si
 2858 te gader beroerlic ende onafatelic sijn en-
 2859 de dat seer minnentlic ende aernstelic. want
 2860 het meynt ende denct totten binnensten
 2861 gods ende is altoes beroerlic ende en laet
 2862 nymmermeer in hem af ende altoes an
 2863 denckende in god Mer binnentlike op dat
 2864 si wt vloeyen mach totten vtersten ende
 2865 daer om is si onbuychsomlic op dat si an-
 2866 ders tot ghenen dinghen en keere dan tot
 2867 hem ende buten hem is si oeck een weder-
 2868 brengher der ouerster | want die enghel-
 2869 like min sterct ¹⁹ hoer altoes totten ouer-
 2870 sten ende nochtans en scheyt si niet van-
 2871 der min der nederster dinghen | mer ym-
 2872 mer weder roept si ende brengtse weder
 2873 totten mededeelinghe der godliker ver-
 2874 lichtighe die nederste oerden Si leert
 2875 oec daden ende exempelen want alleen
 2876 en meynt si die nederste niet te minnen |
 2877 mer oeck form ende exempel te gheuen
 2878 den ondersten oerden hoe dat ouerste goet
 2879 bouen alle dinghen te minnen sel sijn en-
 2880 de hoe dat ouermits die min weder ke-
 2881 ren sal in god ende hoe datmen in treden
 2882 sal nae sinen behaghen ende daer om seyt-
 2883 men oec dat hoer min is verwermente en-
 2884 de wederlicht makende in gheliker warm-
 2885 ten want si arbeyden op dat die nederste
 2886 barnen moghen ende heet worden en-
 2887 de al en ist niet effen ghelijck nochtans
 2888 salt wesen onderscheydelic Noch dat en
 2889 seyt hi niet of die onderste engelen coudt
 2890 of doot waren mer men seghet daer om
 2891 dat die oerden die daer onder sijn stede-
 2892 liken verwect mogen worden ouermits
 2893 hem tot breder begheerten der minnen
 2894 waer om dat volcht een vuerighe su-

2895 ueringhe vander bouen want dat god-
 2896 like vuer ontfenct die eerste engelen op
 2897 dat si voert die ander ontfuncken sullen
 2898 ende verlichtense op dat si verlichten sul-
 2899 len ende suuert op dat si suueren sullen.
 2900 want dat godlike vuer bernt suetelic noch
 2901 ten verbarnt noch ten verteert dattet quet-
 2902 sen mach | mer het barnt meer ter suue-
 2903 ringhe ende dair om hietet offerhande-
 2904 lic suuerende want gheliker wijs dattet
 2905 alte mael verlicht alsoe suuert alte mael
 2906 noch van enigher smettinghe der son-
 2907 den mer van onvolcomenheit des gue-
 2908 den want die purgaci is volmaect daer
 2909 gheen corrupcie in en is Ende alle vol-
 2910 comenheit is daer bi | men hietse oec se-
 2911 raphin een doecht die onlastelic ende vol-
 2912 trouwelic is ende oec waer | alsoe verre
 2913 als die onmoghelicheit waer ghemaect
 2914 wort onlastelic alsoe verre als si reyst on-
 2915 dersoekende vol trouwelic indien dat hi
 2916 vint | onlastelic in dien dat die menichuou-
 2917 delic beroert wort begherende ende werc-
 2918 kende veeltrouwelic in dien dat die on-
 2919 moghelicheit waer ghemaect wort | on-
 2920 lastelic in dien dat si reysen ondersoeken-
 2921 de want si reyst bij veel weghen ende me-
 2922 nigherhande begheerten ende is ghe-
 2923 comen tot enen goeden eynde een leuen
 2924 omvangt te gader alle dingen die merc-
 2925 kinghe leert oec dat ghedecte of omge-
 2926 hanghen seraphin want sonder alle be-
 2927 deductheit daer tuschen gheset van figuren
 2928 of creaturen soe mint si god te sien ende
 2929 wort verlicht vander vollicheyt der fon-
 2930 teynen des ewigen lichts sonder enich
 2931 middel op dat si verlichten mach ende
 2932 wort ontfenct op dat si ontfengen mach
 2933 want in dien sijn die enghelen van dier

2934 oerden waerdigher dan die ander want
 2935 si ontfanghen van gode die inuloeyinge
 2936 der volmaectheit rechteuoert sonder e-
 2937 nighe tuschen settinghe sonder vermin-
 2938 deringhe ende ghenesen den anderen
 2939 die selue mede te deylen ende besitten die
 2940 sonder verlies ende verwarensen ende nym-
 2941 mermeer en bestaen si te laeuwen vander
 2942 minnen noch en worden niet gebuycht
 2943 vander onuerkeerliker ghedachten tot
 2944 gode noch si en laten niet of vander be-
 2945 quaemliker wederbrenghinghe der ne-
 2946 dersten oerden tot gode Dese gheseyde
 2947 dinghen sijn ghenoech vanden proprie-
 2948 teyten van seraphin
 2949 Dat neghende capi-
 2950 tel vande oerde der che-
 2951 rubinnen
 2952 Die ander oede²⁰ is cherubin twelc
 2953 men noemt volheit der consten want
 2954 als ysidorus seyt libro vij. Soe sijn cheru-
 2955 bin die ouerste scharen der enghelen son-
 2956 der seraphin want si sijn der godliker wijs-
 2957 heit naest onder gheset ende si sijn der bre-
 2958 der ghauen der godliker consten ver-
 2959 uolt | ende daer om wort die oerde che-
 2960 ²¹rubin billiker na seraphin gheordineert
 2961 want nae der ghauen der caritaten van wel-
 2962 ker gauen seraphin gedomineert wort
 2963 die alre ouerste ghaue is die ghaue der
 2964 wijsheyt ende der bekenninghe der waer-
 2965 heyt want inden enghelen deser oerden
 2966 licht principaliken die radie des godli-
 2967 ken lichts als totter bouen gaender ge-
 2968 likenis der godliker kenninge Waer of
 2969 dyonisius set die proprieteyten ende oeck
 2970 wercken der enghelen van deser oerden

2971 int seuende capitel daer hi seyt. dat dye
 2972 toenaminge van cherubin leert hoer con-
 2973 nominabile ende deylense et cetera. ende
 2974 is die sin vanden woerden dat die enge-
 2975 len van dier oerden worden ghehieten
 2976 bekennde want si ghaen den anderen
 2977 bouen inder gauen der wijsheit. Si wer-
 2978 den oec deiuidi van hem ghehieten in-
 2979 den welcken tghesicht gods dat in dien
 2980 vloeyt verstaen wort want si die mogent-
 2981 heit gods claerste bescouwen voer die an-
 2982 der Si worden oec ghehieten dat si meer
 2983 gapende sijn die hoechste reden der lich-
 2984 ten in welken wort ghemeent dat die oer-
 2985 de cherubin ouerganck des godliken ver-
 2986 lichtenis voer dye ander oerde vervult
 2987 wordt | ende oec sijn die engelen bescou-
 2988 wende in hoer eerste werckinghe ouer-
 2989 mits die doecht der godliker schoenheyt
 2990 want si beschouwen die godlike schoen-
 2991 heit ouermits den licht der godliker wijs-
 2992 heit bij dien wort oec ghemient dat in hem
 2993 ende bi hem die doecht als god die eer-
 2994 ste wercken des exempels claerliken an-
 2995 sagben²² | men hietse oeck veruolt mitter
 2996 wijseliker gheuinghe want ouermits der
 2997 wijsheit des sceppers soe sijn die godli-
 2998 ke wijsheden den enen min ende den an-
 2999 deren meer ghedeylt tot eenre ghauen
 3000 Men seyt dat si mede delende sijn want
 3001 dat licht der wijsheit dat in hem oueruloey-
 3002 elic gestort wort dat wort ouermits dien
 3003 ende den anderen oerden die te verlich-
 3004 ten sijn ghestoert want die volicheit des
 3005 liches dat si ontfanghen deylen si den
 3006 anderen mede ende stortent ouer. Men
 3007 seyt dat si ontfangachtich sijn der puer-
 3008 re simpelre bescouwinge ende des scijn-
 3009 sel dat sonder middel is. Hi hiet dat scijn-

3010 sel verlichtinghe ouermits den welcken
 3011 men coemt totten verdient ende puere
 3012 bescouwinghe daer die godlike doecht
 3013 niet in beelden of in figueren of ouer-
 3014 mits enighen creatuer bescouwet maer
 3015 bi haer seluen ende in haer seluen Men
 3016 seyt oec dat si veruolt sijn mitten godli-
 3017 ken ende huysliken voetsel ende mitter
 3018 leuendigher enicheit der refectien dat is
 3019 des vuetsels want in dien dat si veruolt
 3020 worden mitten lichte der bekenninghe
 3021 soe worden si weder gemaect mitter soe-
 3022 ticheit der minnen | want het en soude niet
 3023 veel baten waer datter mede volghede
 3024 tvoetsel des gheests als der wederma-
 3025 kinghe ouermits der minnen dese refec-
 3026 cie dat is wedermakinghe wort domes-
 3027 tica ghehieten dat is huyselic of tam | le-
 3028 uendich ende een. ende si wort daer om
 3029 domestica ghehieten want si alleen den
 3030 vrienden ende den huysghesin bereydet
 3031 wort Ende si wort daer om leuendich ge-
 3032 hieten want si maect elcken leuende dye
 3033 wt sulker spijsen ghesadet wort. si hiet e-
 3034 nich ende sonderlinge want mit wtwen-
 3035 digher ghenoechten als mit vleyscheli-
 3036 ker genoechten ende soeticheit en wort
 3037 si niet gesmaect al ist dattet een enich voet-
 3038 sel is | nochtant worter menichfoudich-
 3039 eit salicheit gheuonden in desen enighen
 3040 voetsel waer of wanneer men dat alleen
 3041 verneemt soe worter gheuonden een vol-
 3042 le sadinghe
 3043 Dat tiende capitel is vande oerde der thro-
 3044 nen
 3045 ²³Die derde oerde is vanden thronen
 3046 ende is dese oerden vanden thro-
 3047 nen gheseit vanden gauen des oerdels
 3048 daer om dat god daer in sit ende onder-

3049 scheidt zijn oerdelen ende disponeert o-
 3050 uermits dien engelen alle dinghen dye
 3051 daer onder sijn Als ysidorus seyt Waer
 3052 of dat die doecht der godliker gherech-
 3053 ticheit wort gelijct den vierigen throen
 3054 in danieli | als om der doerschinicheyt der
 3055 bekenninghe want hi alle dinghen wij-
 3056 seliken om hoerre naersticheit den wel-
 3057 ken niet weder en staet Daer om die en-
 3058 ghelen inden welcken sonderlinge rech-
 3059 ticheyt schijnt ende lucht des godliken
 3060 oerdels worden throni gehieten van ysi-
 3061 dorus Ende daer om van sinte dyonijs
 3062 werden si die ouerste stoelen ghehieten
 3063 want si hoge omder godliker autoritey-
 3064 ten als te oerdelen worden si gheordi-
 3065 neert noch hogher want si volghen dye
 3066 reghel der godliker gherechticheyt in-
 3067 den oerdel mer alre hoechste want si wor-
 3068 den aldernaest den ouersten gode ghe-
 3069 set inder disposicien der yererchien het sijn
 3070 bedronghen stoelen want si ghenoech-
 3071 lic ende bequamelic versaemt sijn als tot-
 3072 ter iuncturen ende bequamelicheit der god-
 3073 liker oerdelen Het is bequaem ende be-
 3074 tamelic dat vander misdaet pijn ende van-
 3075 der rechtuaerdicheit blijscap ende van-
 3076 der ghedanicheit des wercs gedanicht
 3077 des loens een yghelick deyle | want het
 3078 becoemt ende het hoerter toe pijn der mis-
 3079 daet ende blijscap der rechtuaerdicheyt
 3080 want waert alsoe dat misdaet ende blijscap
 3081 pijn ende gherechticheit ouer een droe-
 3082 ghen soe en souden si te gader niet heb-
 3083 ben enen degheliken stoel te samen ge-
 3084 uoecht want die compacti der stoelen dat
 3085 is als die stoelen vast die een in die ander
 3086 ghepact is | die compactie is gerechtich-
 3087 eyt der oerdelen | die stoelen sullen vry we-

3088 sen van allen onwaerdighen onderwer-
 3089 pinghe | want hoe si meer inder voersit-
 3090 tinghe onderdaen sijn hoe si meer ouer-
 3091 mits hem ende in hem verdienen verhe-
 3092 uen te worden | si sijn gods stoel dragers
 3093 want si god die hem voersittet draghen
 3094 ende bewisen ende thonen dye godlike
 3095 machte ouermits diuaerschen oerdelen
 3096 inden ondergheworpen creaturen ende
 3097 si sijn onmaterialiken ende ouermaerli-
 3098 ²⁴ke ontfanckelike stoelen der godliker
 3099 ouertoecoemste. want si vernemen die ken-
 3100 nisse der godheit sonder studieren ende
 3101 moeyenisse Eude ²⁵si stortent ouer sonder
 3102 pijn ende sonder verminringhe totten neder-
 3103 sten dinghen inden welcken si ons son-
 3104 derlinghe leeren op dat wi ons ydelende
 3105 sullen wesen vanden materialiken ende
 3106 waerliken dinghen ende ons te berey-
 3107 den totter ontfanghenis der ewigher.
 3108 die stoelen sijn oec verre van allen eynden
 3109 want si sijn hem toeheuoeghet ²⁶die son-
 3110 der vterste sijn dats eynden als inden be-
 3111 ghin ende int eynde | want si sijn gode son-
 3112 der middel bij want in god den welcken
 3113 si aen hangen en is niet te vinden beghin
 3114 of eynde want die throni an nemen dye
 3115 godlike doecht ende werpense onder
 3116 noch wt enigher noetscap | mer mit pue-
 3117 re vryheit in allen dinghen diemen doen
 3118 sel werpen si hem seluen in onderdanich-
 3119 eyt
 3120 Dat elfte ca-
 3121 pitel. vande
 3122 oerde der mid-
 3123 delder yerar-
 3124 chie
 3125 ²⁷Die middelste yerarchie houdt iij.
 3126 oerden Als principatus potes-

3127 tatus ende dominaciones Dese yerarchie
 3128 hiet van sinte dyoniso ephiphania als
 3129 dye godlike verlichtinghe deelachtich
 3130 sijns edelende ouermits der soenliker re-
 3131 uerencien die daer tuschen is leerende
 3132 die ghewoente heren te wesen ende dwin-
 3133 ghende dat contrari Die eerste wort ge-
 3134 seyt om dye principaetscap die voerden
 3135 anderen besitten thuys der reuerencien
 3136 sittende nae diuaersen graden der pre-
 3137 laetscap bi welken die eer is et cetera
 3138 Romanos xiiij. Die ghewoente der heer-
 3139 licheit behoert totten dominaciones die
 3140 den ondersaten leren domineren niet nae
 3141 der ghenoechliker of lusteliker begheer-
 3142 ten om voer te wesen ende bouen. mer
 3143 nae den wille goods want god wille dat
 3144 die mensche voir | dat is dienende sijn den
 3145 menschen op dat si vorderen mogen niet
 3146 dat si houaerdie bedriuen sullen mer dat
 3147 sise inden gheloue ende inden zeden le-
 3148 ren sullen niet dat si vander heerlichey-
 3149 der vryheit ontwennen sullen Mer dye
 3150 dwanck des potestaten hoert totter po-
 3151 testaetscap die welke van ons machte-
 3152 lic dwinghen die duuelen dat si ons also
 3153 veel niet deren en moghen als si beghe-
 3154 ren ende alsulck wort gheset die disposi-
 3155 cie der middelster yerarchien Al ist sake
 3156 dattet schijnt dat si anders geordineert
 3157 wort nae ysidorus ende gregorius Mer
 3158 daer of en hoert desen wercksken niet toe
 3159 et cetera
 3160 Dat twalefte capitel
 3161 vande oerde der do-
 3162 minacien of heerscap-
 3163 pien
 3164 ²⁸Die vierde oerde der dominacien na
 3165 ysidorus die voergaen of voir sijn

3166 den potestaten ende den virtuten die wel-
 3167 ke daer om den anderen scharen der en-
 3168 ghelen voir sijn of bouen gaen soe hiet-
 3169 mense dominaciones Dat officie van de-
 3170 sen oerden is nae dien dat gregorius dair
 3171 of seyt Du leerre inden gheesteliken strij-
 3172 de hoe dattet behoert den menschen der
 3173 prelaetscap offici te oefenen Si raden in-
 3174 den prelaten hoe dat si sonder tiranscap
 3175 ende sonder verdruckinghe der ondersa-
 3176 ten hem hebben inden regiment De dien-
 3177 ste deser enghelen is nae dyonisius ge-
 3178 roert te worden in god af ghedaen dye
 3179 knechtelike vrese ende hem te dienen son-
 3180 der oflaten ende sonder ombuighinghe
 3181 totten tijtliken ghemake si formieren mit
 3182 slechten ghebieden ouermits sonderlin-
 3183 ghe bouen ganck die onsenlike boetscap-
 3184 pinghen inden ondersittenden oerden.
 3185 Dese enghelen sijn vry van allen verdruc-
 3186 ke dat si vrylic moghen opghegheuen²⁹
 3187 worden totten ouersten Ende nyemant
 3188 en worden si onder gheworpen binnen
 3189 den ouersten | want alsoe sijn si onder go-
 3190 de dat si ghenen nedersten onder ghe-
 3191 worpen en worden ouermits een gemeen
 3192 bouenganck worden si opgheheuen bo-
 3193 uen alle onderworpinghe also nochtan
 3194 dat si ouermits ghenen ghewelde of ty-
 3195 ranscap totter verdruckinghe der neder-
 3196 ster gheneycht worden Waer af dyoni-
 3197 sius seyt | dat nader onghelijckicheit der
 3198 tiranscap oefenense die heerlicheit heb-
 3199 ben si boesheit inder machten dat versta-
 3200 ick aldus Nae dien dat wij oefenen die
 3201 heerlicheit nader onghelijckicheit der ti-
 3202 ranscap daer nae hebben si wreethey-
 3203 den moghentheit ende mit wreethey-
 3204 den hebben si vrylicheit ende die macht

3205 wort gheoefent in goedertierenheyt en-
 3206 de in dominacien | die vryheit en wordt
 3207 niet opghenomen bijden nedersten en-
 3208 de bi deser vryheit en wort nochtans ha-
 3209 re macht in gheenre wijs verminret ym-
 3210 mer sijn si hem gelijkende gode ende alsoe
 3211 verre alst moghelick is Soe volghen si
 3212 die regulen ende die wette sijns bij we-
 3213 sens of voirsittinge ende nymmermeer
 3214 en keren si hem tot eniger ydelheit mer
 3215 stadeliken totten ouersten gode Dat dy-
 3216 onisius ende dat is ghemeenheit keren
 3217 si die oghen toe Ende van dien die alle
 3218 dingen domineren en afkeren si dat scarp
 3219 des ghedachts niet | want die godlike
 3220 gheuormtheit ende dye godlike gheli-
 3221 kenis sijn ghelijckende als dyonisius seyt
 3222 Voert meer soe sijn die eerste dominaci-
 3223 en inder ander yerarchien
 3224 Dat dertiende capitel vande oerde der prin-
 3225 cipaten.

3226 ³⁰Die vijfde oerde wort ghehieten
 3227 principatus Dese oerde als die hey-
 3228 lighen seggen leren die mensche die ne-
 3229 derste graden te bewijzen die meeste sijn
 3230 inder staet der hoechster digniteyten re-
 3231 uerencie ende eer als den coningen prin-
 3232 cen ende prelaten vanden enghelen de-
 3233 ser oerden seyt dyonisius totten princi-
 3234 paetscap behoert ghemeen ledinghe en-
 3235 de een gheleydende regiment totter ge-
 3236 likenissen gods Want dese engelen heb-
 3237 bent voer een ambocht dat si die ander ne-
 3238 derste enghelen ordineerlic weder ley-
 3239 den sullen tot gode ende leren gode eren
 3240 in hem seluen ende inden naesten specia-
 3241 liken inden prelaet die nae gode niet prin-
 3242 cipatus ghehieten en worden | want si
 3243 hebben andere enghelen weder om te
 3244 leyden tot hem ende totten principalen

3245 beghin of tot gode den welken si na dien
 3246 dat moghelic is volghen Ende also verre
 3247 alst gheerloft is soe worden si den prin-
 3248 ce ghelikent inden offici vauden³¹ voersit-
 3249 ten Want ysidorus seyt libro septimo Die
 3250 sijn principaten die den scaren der enge-
 3251 len voer sijn die welke daer om dat si die
 3252 ghedwonghen enghelen ordineren en-
 3253 de disponeren te veruollen den godliken
 3254 dienste soe hebben si dit vocabel princi-
 3255 patus genomen Want sulke sijn die die-
 3256 nen ende toe rechten sulke die bij staen
 3257 Want duysent duysent dienden daer en-
 3258 de tweewarf duysent stonden daer bi Da-
 3259 nielis vij.

3260 Dat viertiende capitel vande oerde der
 3261 potestaten
 3262 ³²Die seste oerde is der potestaten en-
 3263 de si hieten oec potestaten als ysidor-
 3264 us seyt Want die contrari doechden sijn
 3265 hem onderdaen ende daer om hieten si
 3266 mitten naem der potestaten want die qua-
 3267 de gheesten worden bedwonghen mit
 3268 hoerre machte op dat si der werelt also
 3269 veel niet en misdoen en souden als si be-
 3270 geren Deser engelen officie is Als gre-
 3271 gorius seyt. Dat si begheren te stercken
 3272 die inden gheesteliken strijde sijn ende dye
 3273 te beschutten op dat si gheweldelic niet
 3274 verwonnen en worden van horen tegen-
 3275 saken Ende manlike te helpen op dat si
 3276 victorie houden moghen Mit desen con-
 3277 cordeert dyonisius segghende | der po-
 3278 testaten dienste is huden op dat den gue-
 3279 den geen contrarie deren en mach Gre-
 3280 gorius seyt oeck Die potestaten hebben
 3281 machtliker in hoerre oerden vernomen
 3282 op dat die contrarie machten hoerre dis-
 3283 posicien onder gheworpen mochten wor-
 3284 den die welcke werden oec ghebreydelt

3285 mitten dienst der potestaten op dat si den
 3286 mensche alsoe veel niet hinderen en mo-
 3287 ghen als si begheeren Van desen potes-
 3288 taten seyt die leerre ysidorus. Die potes-
 3289 taten substancien hebben gheliken mach-
 3290 ³³te mitten dominacien welcke die selue
 3291 ³⁴godlike ghiften in hore oerden ende
 3292 graden oetmoedelic ontfaen ende verwaren
 3293 sonder scande want si en ghebieden niet tye-
 3294 ranlic teghen die nederste | si en proeuen
 3295 niets niets³⁵ mit geweld of starcheit | mer
 3296 billic roepen sise weder ordinerlic die ne-
 3297 derste engelen ende tot gode die alle din-
 3298 ghen mach en is sake alre dingen en la-
 3299 ten si niet of verstandelic die weder te bren-
 3300 ghen op dat bi desen godliken proprie-
 3301 teyten die middel disposicien der hemel-
 3302 scher moeden verlicht moghen worden
 3303 ghesuuert ende purgeert ende oec vol-
 3304 brocht moghen worden | want gheliker-
 3305 wijs die potestaten ouermits den ouer-
 3306 sten totten ghelikenissen gods worden ver-
 3307 keert Also ouermits den potestaten die
 3308 onderste sijn worden weder ghebracht ter
 3309 formen gods op dat alsoe alle die ouer-
 3310 ste middelste ende nederste oerden der ver-
 3311 hollenre purgacien verlichtinghe ende
 3312 der volcomenheit ghelijck deelachtich
 3313 moghen worden
 3314 Dat xv. capitel vande derde yerarchie
 3315 ³⁶Die derde yerarchie dienmen ypo-
 3316 phania hiet Houdt die drie onder-
 3317 ste oerden als virtutes angelos ende ar-
 3318 changelos | ende daer nae so wordet die
 3319 nederste yerarchie aldus bescreuen Die
 3320 onderste yerarchie is een godlike gheli-
 3321 ke teghenlopende den ewen der naturen
 3322 ³⁷Om dye bescheyden begrippinghe dat
 3323 hoert den virtuten toe die macht hebben
 3324 wonderlike dinghen te doen. Ende siec-

3325 te ende quellinghe te ghenesen ende ver-
 3326 tellende die heymelicheden dat hoert tot-
 3327 ten archangelen ende totten enghelen
 3328 voer die bescheyden begrippinghe dat be-
 3329 hoert totten onderscheyden der archan-
 3330 gelen ende der enghelen Want die mee-
 3331 ste als archangeli die vertellen of boet-
 3332 scappen die meeste saken want ouermits
 3333 den archangelen soe worden die meeste
 3334 heymelicheden den propheten gheseyt
 3335 als is Ecce virgo concipiet et pariet fili-
 3336 um etcetera Sich die maecht sal ontfan-
 3337 ghen ende voertbrengen een soen et ce-
 3338 tera | mer bijden enghelen worden die min-
 3339 sten gheboetscapt Als is dat dauid seyt
 3340 Et episcopatum eius accipiet alter et ce-
 3341 tera Dat is een ander sal sijn bisdom ont-
 3342 faen of nemen Ende men seyt ypopha-
 3343 nia ab ypos quod est sub et phanos appa-
 3344 ricio. want die ghelikenis gods verrijst
 3345 leger inden oerden deser yerarchien dan
 3346 inden anderen
 3347 Dat sestiende capitel vande oerde der
 3348 crachten
 3349 ³⁸Die seuende oerde is virtutum want
 3350 virtutes sijn scharen vanden enge-
 3351 len die wonderlike dinghen doen totten
 3352 menscheliken diensten ende totten vir-
 3353 tuten inden welcken machtelic verlicht
 3354 die godlike doecht daer om noemtmen-
 3355 se virtutes Als ysidorus seyt Die enge-
 3356 len deser oerden nemen hoer verlichtin-
 3357 ghe sueringhe ende volmaectheit van-
 3358 den oerden der middelster yerarchien
 3359 Want dyonisius seyt dat die virtutes heb-
 3360 ben starcke manlicheyt ende werckinge
 3361 ende onuerwandelic nader gods formen
 3362 die hem wisende is in dien sijn si gode ghe-
 3363 lijck ende mit hem gheformt dat si tot al-
 3364 len dinghen diemen doen sal ghenoe-

3365 men hebben onuerwandedelike³⁹ starcheit
 3366 der doechden. Ende daer om bedwinct
 3367 hi die werckende doecht deser gheesten
 3368 Dyonisius seyt aldus Die conuocacie der
 3369 heyligher doechden leert eenre hande
 3370 starcke ende onwandelbaer macht | of hi seg-
 3371 ghen woude In dien dat dese engelen vir-
 3372 tutes ghehieten sijn gods formen ende
 3373 onderkent worden gode ghelijck te sijn
 3374 want die godlike doecht is starc te werc-
 3375 ken op dat si niet ghebroken en wort o-
 3376 uermits swaricheit enichs wercs Ende is
 3377 onwandelbaer te bliuen dat si niet en quel-
 3378 le ende sieck en werde ouermits lancheyt
 3379 des tijts also dese engelen dese sijn ghe-
 3380 lijck want tot allen datmen doen sel sijn si
 3381 starcke ende worden onwandelbaer geuon-
 3382 den | waer bi si sijn vol doechden niet alleen
 3383 int wercken mer oec in te ontfangen in ver-
 3384 lichten. want die doecht deser engelen
 3385 ist dat si siecke gesien wort ende ghelijc der
 3386 godliker doecht nochtans en is si niet siec-
 3387 ke totter seluer als si gestarct is bijder gra-
 3388 cien. si is siecke ouermits die condicie der
 3389 naturen mer si en wert niet siec mit enigen
 3390 corrupcien si en verneemt watmen der naturen
 3391 sculdich is Als genoegh wesende inder
 3392 starcten ende bequaem der naturen Ende daer om
 3393 seyt dyonisius. Dat si een beroeren hebben
 3394 na gods forme vastelic hem draghende
 3395 voert meer weselike ende bisscoplike doe-
 3396 ghet gods want ouermits hoer proper
 3397 doecht worden si in god beroert | waer of
 3398 hair doechdelicheit wort voert meer op
 3399 geboert in die weselike doecht des scep-
 3400 pers daer nae wort in hem gheuonden die
 3401 gelikenis der godliker ymaginacie die for-
 3402 milicheit gods die si ontfaen storten si voert
 3403 ouer totten nedersten engelen. si nement bi-
 3404 der gauen mer den anderen ghueen⁴⁰ si ouer-

3405 mits exempelen Die officie der enghelen
 3406 als dyonisius seyt. is die prelaten te leren te
 3407 veruolgen dat officie der prelaetscap lichte-
 3408 lic ende stantafelic op datmen sinen last verdul-
 3409 delicken liden mach Als gregorius seyt in
 3410 libro iiii. moralium Deser offici in dien die de
 3411 virtutes hebben is dat si leren hoe si de beel-
 3412 den gods in hem weder bereyden sullen ende
 3413 reformeren Ende die daer weder refor-
 3414 meert sijn dat si die bewaren ende behou-
 3415 den sullen Waer af dat ouermits dienst
 3416 deser engelen Virtus wort den volmaec-
 3417 ten geleent om miraculen te doen op dat
 3418 als si weder gebracht sijn totten eersten
 3419 staet inden welcken god den mensche
 3420 maecte na sinen beelde worden getoent
 3421 ⁴¹ouermits aldus sulke miraculen dye
 3422 engelen deser oerden sien stadelike aen
 3423 die godlike doecht ende in dier doecht
 3424 ouermits der bescouwinghe sijns so be-
 3425 ghinnen si te samen te beuen Mer desen
 3426 anxe en is niet pijnlic mer hi is meer der
 3427 veruaernisse Als gregorius seyt in mo-
 3428 ralibus libro iiii.
 3429 Dat xvij. capitel vande oerden der archan-
 3430 gelen
 3431 ⁴²Die achtende oerde is der archan-
 3432 gelen Die welke als ysidorus seit
 3433 werden ghehieten die ouerste boden of
 3434 die princen der boden want si houden die
 3435 primaetscap onder die enghelen. Want
 3436 si sijn leyders ende princen onder die wel-
 3437 ker oerden die officien der enghelen sijn
 3438 enen ygheliken bewijst want die archan-
 3439 gelen sijn voerden enghelen alst open-
 3440 baert in zacharia daer die meerre enge-
 3441 len seyden den minren ganck ende leer
 3442 desen kinde et cetera. Want waert sake
 3443 dat inden officien der engelen die ouerste
 3444 die nederste niet en disponeerden nymmer-

3445 meer in geenre manieren dat dinc dat die
 3446 mensche seyde soude die engel vanden en-
 3447 ghel bekent hebben Dese archangelen
 3448 worden dicwijle mit horen properen na-
 3449 men genoemt op dat bi dien vocabulen
 3450 hoer condicien ende wercken getoent wor-
 3451 den Want gabriel wort totter maecht ge-
 3452 seynt om dat hi boetscappen soude dien
 3453 toecomende te wesen die victorie ende se-
 3454 ge behouden soude tegen die luchtighe
 3455 mogentheden | men noemt gabriel dye
 3456 starcheyt gods | alsoe hietmen raphael
 3457 die medecijn gods Ende was tot thobias
 3458 gesent die hi sinen ogen gesontheit gaf
 3459 ende haelde af die blintheit ende wisedese
 3460 ende also vanden anderen. Hier toe ysidorus
 3461 libro vij. capitulo v. Die offici deser enghelen is
 3462 als Gregorius seyt van desen Die de trou-
 3463 we vorderen totter vorderscap der ghe-
 3464 louen als vander toecomst des gods soen
 3465 in sinen ghiesten ende seggen of dichten | der
 3466 archangelen is oeck Als dyonisius seyt
 3467 die prophecien te vertellen ende die duuelen
 3468 die onder de menschen domineren te dwin-
 3469 gen dat sise voermeer niet quetsen en moch-
 3470 ten als der potestaten ende die selue duue-
 3471 len te dwingen dat si heerlicheit krijghen
 3472 mochten of nemen ende die archangelen die
 3473 onder den engelen geset sijn die sijn waer-
 3474 diger dan die engelen Ende inder boetscap-
 3475 pen sijn si die eerste ende sijn volmaecter dan
 3476 die ander Want als dyonisius seyt Dye
 3477 nederste werden verkeert tot horen princi-
 3478 palen begin ende also veel alst hem mogelic
 3479 is so werden si onderste enghelen ouer-
 3480 mits den archangelen gheinformeert.
 3481 Voertmeer doen si leuen dat is dat si dye
 3482 engelen verenigen totter enicheit dies be-
 3483 ghins lerende die engelen hem onderda-
 3484 nich te wesen nae horen sinliker leydin-

3485 ge ende der geordineerder mitten welcken hi
 3486 heeft te leyden ende te leren die de ander
 3487 nae volgen ende die daer subiect sijn ende de-
 3488 se engelen sijn oec tuschen den ordinen der
 3489 nederster yerarchien ende den middel | ende
 3490 daer om deylen si die verlichtinge vander
 3491 ouersten ende die selue die daer gedeylt
 3492 sijn deylen si die nederste engelen mede | in
 3493 welcken engelen ouermits die disposici-
 3494 e der yerarchien alre enghelen ende ouer-
 3495 mits der drieuoudigher trinari dat is den
 3496 getale van neghenen der hemelscher oer-
 3497 den is volcomelic geset ende geeyndt
 3498 Dat xvij. capitel van de oerde der engelen
 3499 **43** Die negende oerde ende die leste is der
 3500 engelen Angelus in griecx is ma-
 3501 lach | in latijn nuncius dat is bode daer om
 3502 dat si den wil des heren den propheten pla-
 3503 ghen te boetscappen | dat vocabel ange-
 3504 lus is een naem des ambochts ende niet der
 3505 naturen Want die engel is altoes geest
 3506 mer als hi geseynt wort soe hiet hi eerst
 3507 engel Die linie der maelres visiert den en-
 3508 gelen pennen om dat si horen loep ende wede-
 3509 loep snel beteykenen sullen ende gelikerwijs
 3510 als men seyt naden fabulen der poeten dat die
 3511 winden pennen hebben als men seyt Die wan-
 3512 dert op die pennen der winden | hier toe ysi-
 3513 dorus libro vij. capitulo v. ende als dyonisius seyt
 3514 Die engelen vander ondersten ouersten ver-
 3515 lichtinge want si en gelijcken niet mit hem
 3516 mer wt hem Want die ouerste engelen
 3517 in die eerste stede ontfanghen si die godli-
 3518 ke verlichtinge ende die voeren si nae ter ken-
 3519 nisse der ander die welcke men hiet dye
 3520 eerste boden ende die ander die afterste en-
 3521 de die leste Als die selue dyonisius seyt
 3522 so leyden die engelen die menschen totter
 3523 godlike bekenninghe ende heffense op dat
 3524 si gerechtelic leuen sullen leren ende informe-

3525 ren | waer af al ist sake dattet engelen sijn
 3526 ende en hebbense geen ander legher enge-
 3527 len onder hem den welcken si bouen sijn
 3528 si hebben nochtans onder hem oerden der
 3529 menschen dien si bouen sijn die si ordi-
 3530 ren ende disponeren si werden wtghesteken
 3531 opwaert bijder minne gods | si werden in
 3532 hem seluen gheformeert bij sijnre hoe-
 3533 den | onder hem gaen si voert bi hore seker-
 3534 heit vander welker dienst si geordineert
 3535 werden | dat werc deser enghelen is me-
 3536 nichfoudich want die engel onser hoe-
 3537 dinghe die ons sonderlinge toe gepunt
 3538 is prekelt ons ende verweect ons totten goe-
 3539 den | op dat wi in sonden niet slapen en sul-
 3540 len. Actuum xij. Item hi wedermaect ons
 3541 dat wi niet onder en bliuen noch en wijken
 3542 onder den last des landsaps iij. regum xix.
 3543 Item hi dwinct die duuelen dat wi niet
 3544 ghequetst en moghen werden van hem
 3545 thobie viij. Item hi leert ons inden twiue-
 3546 lenden dinghen dat wi versekert mogen
 3547 werden | danielis ix. ende x. Item hi leyt ons
 3548 op dat wi inden weghe niet dwalen en sul-
 3549 len | thobie vi. ende exodi xxxij. Item hy
 3550 staet ons bi wanneer wi in droefheden ge-
 3551 set sijn om te troesten | luce xxij. ende gene-
 3552 si xv. daermen seyt vanden enghel dye
 3553 daer troestende was doe agar screyede
 3554 Item als wij sondighen so lijden si mit ons
 3555 op dat wij niet wanhopen en sullen ysaie
 3556 xxiiij. ende iudicum ij. Item si staen ons snelli-
 3557 ken bi op dat wi niet vallen en sullen ysaie
 3558 xxiiij. Item si helpen ons teghen vian-
 3559 den op dat wij niet verwonnen en sullen wor-
 3560 den genesi xxxij. ende ij. mathei penultimo
 3561 Item si genesen onse wonden op dat wi
 3562 niet steruen en sullen | thobie xi. Item si we-
 3563 der roepen onse sonden totter memorien
 3564 op dat wi ons scamen sullen | iosue iij. Item

3565 si bootscappen die wille gods op dat wij
 3566 aen hem ghelouen sullen ende lijden luce ij.
 3567 Item si halen ons die becommernissen af
 3568 op dat wi gode te bat dienen mogen exodi
 3569 xxij. ende hi sal voer di gaen et cetera Item
 3570 si verwecken ons dicwijl ende waernen ons
 3571 op dat wi niet misdoen en sullen ysaie lx.
 3572 nae der pinen et cetera Item hi staet go-
 3573 de altoes bi op dat hi bescouwen mach
 3574 luce i. danielis vij. tienweruen duysent ende hon-
 3575 dert duysent stonden hem altoes bi et cetera Item
 3576 al biddende verdiende hi voir ons iob xxxij.
 3577 si fuerit et cetera Item si en wedertragen niet
 3578 vanden godliken loue ysaie vi. ende apocalipsis
 3579 v. si en hadden geen rust et cetera Item si be-
 3580 scouden god van aensicht tot aensicht son-
 3581 der decsel | mathei xvij. angeli eorum et ce-
 3582 tera Item si en worden niet bezwaert mit eni-
 3583 ghen last hoers lichaems in hoerre sub-
 3584 stanci of doechden luce vltimo die gheesten
 3585 en hebben vleysch noch been et cetera Item
 3586 wesende bouen den tijt werct hi inder tijt
 3587 want dat enghelic verstant want het is
 3588 gods form als dyonisius seit hi is vluchs
 3589 bij staende ende dair om sonder collaci des
 3590 eens totten anderen verstaet hi snelliken
 3591 ende inder doechdeliker snellicheit sijnre sub-
 3592 stancie soe doet hi alle dinghen diemen
 3593 doen sal waer bi seytmen vanden engel
 3594 die venden⁴⁴ philosoeph verstandicheit heyt
 3595 dat hi gescepen is inden orisont des tijts
 3596 ende inder ewicheit alst openbaert int der-
 3597 de boeck de causis Item die goede en-
 3598 ghel of die smekende troest die mensche
 3599 mit enen smekende aensien die ouermits
 3600 haestelike tegenwoerdicheit des engels
 3601 veruaert sijn als ambrosius seyt luce i. En
 3602 wil niet vresen zacharia mer die duuel ver-
 3603 keert die welke ouermits sijn tegenwoer-
 3604 dicheit maectse veruaert ende slaetse te samen

3605 mit breder borden als die selue seyt Item
 3606 die enghel openbaert wanneer hi wil soe
 3607 wort verbercht vanden mensheliken aen-
 3608 ghesichten als die selue daer seyt Item
 3609 hi neemt een lichaem aen nae sinen be-
 3610 hagen dat bequaem sijnre werckinghe
 3611 is ende als sijn offici gedaen is soe doet hi
 3612 af dat selue aenghenomen lichaem | iudicum
 3613 xiiij. hi veruoer et cetera Item als hi e-
 3614 nich lichaem aen genomen heeft om e-
 3615 nighe nootsake so en voirt hi dat lichaem
 3616 niet noch en maket leuende | mer roeret
 3617 slechts want onderwijlen wort hi gesien
 3618 eten ende drincken als een mensch ende noch-
 3619 tans en etet hi niet noch en drinct niet mer
 3620 ouermits sijnre macht verderft hijt alst o-
 3621 penbaert thobie xij. daer die enghel seyt
 3622 Ic wert ghesien et cetera die enghelen en et
 3623 niet van eniger noot mer mit machten al-
 3624 leen | want augustinus seyt ouer luce vltimo Dat
 3625 die radi twater verteert mit machten mer
 3626 die aerde verslijndet van node waer bi het
 3627 was een machtlike etinghe als totter
 3628 kauwinghe ende totter verteringhe der spi-
 3629 sen niet alleen nodelic als totten lichaem
 3630 te maken alsoe dat dese lichte ende slechte
 3631 dicten vanden proprieteyten der engelen
 3632 totter nutschap der ionger sijn thans ge-
 3633 noech gheseyt
 3634 Dat xix. capitel vande quade engelen
 3635 **45**GHelikerwijs die goede engel den
 3636 menschen ghegeuen wort tot een
 3637 hulp ende ter behoudinge | also is die qua-
 3638 de enghel enen ygheliken tot eenre oe-
 3639 feninghe ende eenre proeuinge Ende lucifer
 3640 is een hoeft ende een leydsman die welke
 3641 als gregorius seyt also is genoemt dair
 3642 om dat hi die claerste engel gescapen is
 3643 waer af gregorius seyt Die eerste enghel
 3644 is hi daer om want hi mit allen preciosen

3645 steen versiert is want doe hi voir alle sca-
 3646 ren der enghelen eerst was ende inder ge-
 3647 likenisse van hem die claerste was maer
 3648 doe hy hem verhief teghen sinen scepper
 3649 ende maker doe verloes hi tlicht ende die
 3650 claarheit ende creech billiken een lelike ende
 3651 een doncker form sijnre apostasien daer
 3652 af seyt damascenus libro i. capitulo xxiiij. van desen
 3653 en-
 3654 gheliken doechden die den anderen voir
 3655 waren et cetera ende den welken die verwaer-
 3656 nisse der aerden van gode beuolen was
 3657 hi en is niet quaet ghemaect inder natu-
 3658 ren | mer hi is goet wesende | nergent in
 3659 hem hebbende een toepat der quaetheyt
 3660 vanden ghenen die hem ghemaect heeft
 3661 ende en is oec niet draghende tlicht ende die
 3662 eer die hem de maker ghegeuen hadde
 3663 ouermits vercorenheit sijns vryes wil-
 3664 les Ende is gheweyndt daer om dat hi is
 3665 nader naturen in dat dat hi is sonder na-
 3666 tuer want hi woude gode rebel wesen ende
 3667 eerst is hi ghebrekende vanden goede ende
 3668 hi is gecomen int quaede. ende aldus is hi
 3669 ghescepen een licht vanden scepper en-
 3670 de is ouermits sinen eygenen wille een
 3671 duysternis ghemaect ende mit hem is wt-
 3672 gheseynt ende veruolcht een hoep der en-
 3673 ghelen sonder ghetal die onder hem ge-
 3674 ordineert waren Ende al willens quaet ge-
 3675 maect sijn ende neygheden vanden goeden
 3676 totten quaden. Item men seyt daer oec
 3677 dat si geen macht en hebben noch doecht
 3678 teghen enighen ten waer dat hem gehen-
 3679 ghet worde van gode ouermits dispen-
 3680 sacion mer ouermits die godlike henge-
 3681 nisse so veruormen si hem mit andere figu-
 3682 ren als si willen alle passien ende pinen sijn
 3683 wt hem ghedacht van alre quaetheit ende on-
 3684 reynicheit welke quaetheit si den men-
 3685 schen in seynden mogen ende raden mer

3685 si en moghen geen ghewelt doen Item
 3686 dat den menschen een doot is dat is den
 3687 enghelen een val want na den val en is
 3688 hem geen penitenci alsoe ist den mensche
 3689 nader doot en is hem gheen leven | hier toe
 3690 damascenus Item seyt gregorius hi bleef van-
 3691 der graciën verwoest ende versteent inder quaet-
 3692 heit also dat hi mit genen goeden wil en
 3693 wil Ende hi heeft enen vryen wil mer be-
 3694 druct ende gheneycht totten quaden sonder
 3695 aflatinge. also dat hi altoes tguede scu-
 3696 wet ende vlyet ende en laet niet af dat quade
 3697 te kiezen ende daer om geuallet hem als hy
 3698 seyt cassiodorus Hi begheerde te gripen die
 3699 godheit ende verloes dye salicheit. Item
 3700 want hi ontamelic begeerde die hoech-
 3701 eit die hem onbequaem was daer om viel
 3702 hi ouermits gherechtter oerden totten la-
 3703 ghen als die ghene die hem niet recht-
 3704 uaerdelic en houdt inden ouersten | die sal
 3705 hem nv int laechste houden nader oer-
 3706 den der gherechticheit | om welc dyabo-
 3707 lus dat is bouen neder vallende is vanden
 3708 heylighen also genoemt Met vele ande-
 3709 re namen is hi genoemt mitten welcken
 3710 sijn quaetheyt coudt⁴⁶ ghemaect wort bij
 3711 ghelikenis sijnre namen ende hi wort de-
 3712 mon gehieten Ymmer als plato seyt in
 3713 thimea | thedemon dat is die quaetheit
 3714 weet of can hiet demon | daer om hiet hy
 3715 aldus om der doerschinicheit wil der con-
 3716 sten die hi kan natuerliken Hi groyt in-
 3717 den sin der naturen ouermits experien-
 3718 ci des tijts | hi ghebruyct den verstande
 3719 ende der scriften | als seyt beda ende in danielis
 3720 capitulo xvij. daer af seyt ysidorus libro vij.
 Capitulo vl-
 3721 timo. De griecken hieten die demones
 3722 wijs ende wetende | want si voerweten vele
 3723 toecomende dinghen want si pleeghen
 3724 sommige antwoerde te gheuen ende in hem

3725 is meer bekenninghe der dingen dan in-
 3726 den menschen ende si sijn een deel subtijlre
 3727 van doendeliken sinnen ende langer van le-
 3728 uen bij gode Inden wesen of ouermits
 3729 engeliker reuelacien et cetera. Dese bloy-
 3730 en of groyen inder naturen der luchteli-
 3731 ker lichamen | ende voir horen ouerganck
 3732 so droegen si hemelsche lichamen mer doe
 3733 si geuallen waren doe sijn si verkeert in een
 3734 luchtighe ghedaente ende si sijn onthengt
 3735 te houden dese spacien der donckere luch-
 3736 ten die hem een helle is totten oerdel toe
 3737 ⁴⁷Dit sijn die enghelen die daer misdoen
 3738 der wercker⁴⁸ die dyabolus prins af is Item
 3739 hi hiet sathan dat is aduersarius dat is
 3740 contrari Want wter corrupcien der quaet-
 3741 heit so is hi steeds gode teghen die bo-
 3742 uen al goet is | als iheronimus seyt si ghe-
 3743 ren dat is meer ouermits eenre onderwer-
 3744 pender coenheit te doen dan si moghen
 3745 Als glosa seyt ysaie xvi. Meerre is hoer
 3746 condicheit et cetera Gelikerwijs als die
 3747 selue seit Hi wil lieuer wesen dan niet te
 3748 wesen op dat hi teghen gode vechten
 3749 mach al ist dat hem sijn hinder daer af
 3750 meerret Item hi hiet vehemoth iob xl.
 3751 Ecce vehemoth et cetera Vehemoth hiet
 3752 een osse of een diere | als die os begeert
 3753 dat hoy te eten also soect hi dat suuer le-
 3754 uen der geesteliker mannen verdelighen
 3755 want demon mint die vleyschelike begeer-
 3756 ten Item hi hiet leuiathan dat is een toe-
 3757 doeninghe Iob xl. Want als gregori-
 3758 us seyt Hi doet quaet totten quaden. ende
 3759 hi en laet niet af die pine te doen totter
 3760 pinen ghelikerwijs dat sijn misdaet en-
 3761 de der sijnre wasset also wast die pine Item
 3762 hi hiet apollion in griex ende in latijn exter-
 3763 minator dat is een eynder die een dinck
 3764 eyndt in quaden apocalipsis xv. want si ver-

3765 keren die goede dinghen die god inder
 3766 kercken of inder sielen plant ouermits der
 3767 quaetheit die hem daer toe prekelt soe be-
 3768 geert hi te verderuen als men seyt inden sou-
 3769 ter Die bere heten veriaecht vanden bosch
 3770 et cetera Item hi heet gemeenlic dyabolus
 3771 die in ebreuschen hiet van bouen vloyen-
 3772 de want hi versmaede rustelick te staen in
 3773 die hoecheit des hemels ende hi verdien-
 3774 de van bouen te vallen ouermits dien last
 3775 sijnre houaerdien | in griex hiet hi crimi-
 3776 nator dat is sondiger daer om dat hi die
 3777 onnosel te val brenct ende tot sonden als men
 3778 seyt apocalipsis xij. Die melder der broeder is
 3779 gheworpen et cetera ende sal dus⁴⁹ seyt ysidor-
 3780 us ethimologiae libro viij. Item sonder dese na-
 3781 men so wert sijn quaetheit menichfoude-
 3782 lic ghenoeemt want men hieten serpent
 3783 of drake om sijn venijnde scalcheit apocalipsis
 3784 xij. Hi hiet daer om een leeuwe om sijn o-
 3785 pen ghewelt primo penvltimo als een bries-
 3786 chende leeuwe | grondel om sijn versteen-
 3787 de hardicheit. ysaie xxv. Een lelike slan-
 3788 ghe om dat hy scuult in deser donckere
 3789 luchten ende daer om hiet hi abauus dat is
 3790 oueroudevader Die opini dat is wanin-
 3791 ge van plato wort ghereciteert van ca-
 3792 tho demonibus dat is vanden quaden duue-
 3793 len ouer genesi ad littram libro iij. et habetur
 3794 libro i. siue distinctione viij. Capitulo i. Demones
 3795 hietmen luchtighe dieren want si gebru-
 3796 ken der naturen der luchtigher lichaem
 3797 noch si en worden niet ontbonden ouer-
 3798 mits den doot want in hem gaet een be-
 3799 quaem element billiker te voeden dan te
 3800 doen of te wercken Item seyt augustinus in
 3801 libro de ciuitate dei libro viij. Demones sijn
 3802 die quaetste dieren van moede ende inder ge-
 3803 dachten redelic inder tijt ewich dueren-
 3804 de inden lichaem lustich et cetera Dese na-

3805 men gheloue ic dat si bijder waninge ge-
 3806 set sijn ende also die meysters gheset heb-
 3807 ben van auus willende bewisen hoe dat
 3808 demon van dier luchtiger stede alre ouer-
 3809 ste als vanden vierigen hemel is wt ge-
 3810 stoten ende in dese doncker stede ghestoten
 3811 om dat hi daer liden sal ende daer af neemt
 3812 hy een lichaem aen alst ghehengt wort
 3813 van gode op dattet leuen der menschen
 3814 bi sinen dienst gheoefent mach werden
 3815 Waer om dat ysaie Men seyt dat hi een
 3816 smit is blasende sijn coelen ende formeren-
 3817 de mede een vat in sijn wercke | want o-
 3818 uermits sijn oefeninghe dat leuen der ver-
 3819 corenre die welcke vaten sijn der gracen
 3820 werden gheproeft ysaie libro v. Hi schiep e-
 3821 nen smit et cetera Met dese ende mit vele an-
 3822 dere namen wert demon ghenoeemt In-
 3823 den weicken⁵⁰ sijn venijnde verwoetheyt
 3824 wert bewijst. Beda seyt inder glosen op
 3825 die stede i. penvltimo Hij gaet om soeken-
 3826 de wien hi verslinden mocht et cetera Die vi-
 3827 ant gaet om besittende ende verspiende die
 3828 besloten mueren op dat hi totten cranc-
 3829 sten deel der mueren al totten binnensten toe-
 3830 comen mocht ende offert den oghen onge-
 3831 oerlofde formen op dat hi die reynicheit
 3832 verderuen mocht mitten ghesicht ende be-
 3833 koert die oren ouermits sange op dat hi
 3834 morwen mach die kersten macht. hi be-
 3835 roert die tonghe mit sonden ende mit las-
 3836 ter | hi verwect den man totter wrake o-
 3837 uermits onrusten die moede is of hi seg-
 3838 gen woude | al waert dat een man garen
 3839 rusten soude dien ongelijc gedaen waer
 3840 ende hi garen mit rusten waer dien man en
 3841 laet hi niet mit gemake hi en moet wra-
 3842 ke doen ende hi gelooft waerlike eeren
 3843 ende die ghene die hi heymeliken niet be-
 3844 drieghen en mach dien brenghet hi open-

3845 baerlike veruaernissen bi | hi is drogich
 3846 inden vrede inden quaden nae te volgen
 3847 is hi ondadich ende geweldich tegen den
 3848 welken die moet sal also wel bereet we-
 3849 sen te wederstaen als die ghene die be-
 3850 ⁵¹reet is te vechten | hier toe die glose.
 3851 Dat xx. capitel vande verkeerde enghelen
 3852 ⁵²DAer om die quade engelen die lu-
 3853 cifers wille consenterende sijn ende
 3854 onuerwederhalende gheuallen sijn die
 3855 sijn besloten in dese donckere luchten als
 3856 offet waer inder karker si sijn geuallen
 3857 vanden lucht inder duysternis vander weten-
 3858 scap inder onwetenscap | vander minnen in-
 3859 der hatinghe ende inder nijdschap | vander
 3860 ouerster salicheit in die ouerste onsalich-
 3861 eit als gregorius seyt Item die demo-
 3862 nes die sijn bouen den duuelen ende nae der
 3863 meerre const ende na der minre const sijn si
 3864 die een bouen den anderen | als ambrosius
 3865 seyt super lucam Al ist dat si versteent sijn
 3866 in quaden nochtans en sijn si niet altemael
 3867 beroeft vanden leuendighen sin | want
 3868 als ysidorus seyt Die demones gebrue-
 3869 ken drieuoudiger scarpheit | want som-
 3870 mige connen die subtijlicheit der naturen
 3871 sommige experementen der tijden | som-
 3872 mighe die reuelinghe der heyligher
 3873 gheesten Item die demones als augus-
 3874 tinus seyt in enchiridion In die leuendicheit
 3875 der subtijlicheit of des sins so bekennen
 3876 si mede die sadelike doechden der din-
 3877 gen die ons verborgen sijn welcke doech-
 3878 den si stroyen ouermits bequaem ende ge-
 3879 temperde menginghe der elementen ende
 3880 also brenghen si voert diueersche speci-
 3881 en der dinghen ende dat die natuer volco-
 3882 melic alleincxken doen mach dat mach
 3883 die duuel haestelic doen ouermits haest
 3884 der wercken der naturen want ouermits

3885 conste der duuelen so plagen pharaoens
 3886 gokelaers serpenten ende vorschen haeste-
 3887 lic voert te brenghen | als ouer exodi die
 3888 glose seyt Item die meninge der duue-
 3889 len is te mael quaet ende tot quaet ende tot
 3890 moyenissen der goeder Ende daer om quel-
 3891 len ende bedroeuwen die elementen dicwijle
 3892 mit tempeest inder zee ende roereu ⁵³hem dicwij-
 3893 le inder luchten ende corrumperen die vruch-
 3894 ten inder aerden ende vernielense alst schijnt
 3895 apocalipsis vij. libro Ende si souden noch veel meer
 3896 quaets doen waert sake dat hem die goe-
 3897 de enghelen niet en benamen | ende daer
 3898 om dat si steeds misdoen so waer si hene
 3899 gaen dragen si altoes hoer pinen mit hem
 3900 als gregorius seyt Item gregorius moralium
 3901 xxxij. Die duuelen begeeren altoes cas-
 3902 tijnghe der rechtuaerdiger | ende ist dat si
 3903 die macht niet en nemen van gode totten
 3904 artikel der becoringe so en connen si nym-
 3905 mermeer volcomen noch genesen want
 3906 wanneer si dat een quaet gedaen ende vol-
 3907 brocht hebben soe sijn si vluchs weder om
 3908 dat ander om te gorden want doe si ghe-
 3909 ganghen waren wten bezeten mensche
 3910 doe begheerden si weder te comen in ver-
 3911 ⁵⁴kens op dat si hoer quaetheit daer bru-
 3912 kon mochten ya si begheren oec stommen
 3913 beesten te misdoen mer als hem die godli-
 3914 ke mogentheit verbiet so en moghen si
 3915 die mensche niet quetsen Item in libro xiiij.
 3916 nae diueerschen complexien der menschen
 3917 so leggen si diueersche stricken wt om me-
 3918 nigerhande menschen nae hoerre complex-
 3919 ien te bestricken ende te becoren | want die
 3920 blijde sijn die becoren si mit luxurien en-
 3921 de mit oncuysheden | die droeuich sijn mit
 3922 onrust | die blode sijn mit wanhope | die
 3923 daer onder gheworpen sijn mit verdruc-
 3924 kinghe | die houaerdich sijn van beroem.

3925 Item in libro xxij. eerst becoert die oude vi-
 3926 ant | want al radende soe steect hi int oer
 3927 smekende dingen ende soete die ongeoe-
 3928 loft sijn | daer nae trect hijse tot genoech-
 3929 ten | ende ten lesten druet hijse ouermits con-
 3930 sent besittende een weldighe gewoente
 3931 Mer ouermits hetten der venijnder ra-
 3932 dinghe ende mit bedriegheliken rade soe
 3933 slaet hi doot want wanneer si soete din-
 3934 ghen luyden raden so leyden si thart tot
 3935 scaden Item libro v. nv gelikerwijs als hi
 3936 verloren is so werpt hi hem seluen contra-
 3937 ri den menscheliken sinnen | nv thoent hy
 3938 hem oft een engel des lichts waer. Item
 3939 libro xxxiiij. int eynde der werelt soe sal hy
 3940 also vele heter wesen ter quaetheit als
 3941 hi hem naerre geuoelt te wesen ten oer-
 3942 del ende totten pinen Item in dat selue
 3943 dan so wat hi loseliken wil dat sal hi be-
 3944 hendeliken vercrijgen dan sal hi die wor-
 3945 tel der houerdien hogher op rechten
 3946 ende bi dien verdoemden mensch die hi dra-
 3947 **55**gen sal alle dat hi doen mach dat sal hi
 3948 loesliken thonen Item die selue libro xxxiiij.
 3949 als dat oerdel openbaert ende alle die dien-
 3950 ste des hemels hof bi staet Die oude vi-
 3951 ant dyabolus die wreede ende die starcke
 3952 beeste of belua sal daer recht midzen ge-
 3953 leydt werdeu **56**al gheuangen ende mit alle si-
 3954 nen lichaem sal hi daer mitter hant ghe-
 3955 gheuen werden den brande des ewich
 3956 viers daer also onhorigen bescouwinghe
 3957 wesen sal wanneer dese belua dit lelike
 3958 dier inden oghen der vercoren openbaerlic
 3959 ghetoeent sal werden | dese luttele gesey-
 3960 de dicten sijn ghenoech vanden ontalli-
 3961 ken proprieteyten der quader gheesten ende
 3962 van horen daden | ende waer yemant die
 3963 hoer ander wercken weten woude die sal
 3964 lesen gregorius boeck ouer Iob | ende o-

3965 uerloepse seer inden tween capitelen als
 3966 inden viertichsten ende inden een ende vier-
 3967 tichsten.

Glosses

- 1 O Initiaal: lombarde, 6 regels hoog (05-10), met representant (06), met penwerk.
- 2 In druk alleen de representant (punt).
- 3 A Lombarde, 3 regels hoog (22-24), zonder representant.
- 4 Dat ij. capitel wat een engel is nae dat iohannes damascenus beschijft.
- 5 A Lombarde, 2 regels hoog (06-07), zonder representant.
- 6 voert Lees: voer.
- 7 A Lombarde, 2 regels hoog (29-30), zonder representant.
- 8 geormt De tilde boven de o is 'misplaatst'.
- 9 D Lombarde, 2 regels hoog (15-16), zonder representant.
- 10 dat Lees: dats. Vergelijk index, 2rb25.
- 11 D Lombarde, 2 regels hoog (02-03), zonder representant.
- 12 D Lombarde, 3 regels hoog (09-11), zonder representant.
- 13 D Lombarde, 2 regels hoog (21-22), zonder representant.
- 14 In druk alleen de representant (punt).
- 15 geordineer- dineerde Lees: geordineerde.
- 16 yeratchien Lees: yerarchien.
- 17 Ende de Lees: Ende.
- 18 V Lombarde, 2 regels hoog (32-33), zonder representant.
- 19 sterct Lees: strect.
- 20 oeede Lees: oerde.
- 21 gheordineert In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 22 sagben Lees: saghen.
- 23 D Lombarde, 2 regels hoog (36-37), zonder representant.
- 24 godliker In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 25 Eude Lees: Ende.
- 26 toeheuoeghet Lees: toegheuoeghet.
- 27 D Lombarde, 2 regels hoog (38-39), zonder representant.
- 28 D Lombarde, 2 regels hoog (38-39), zonder representant.
- 29 opghegheuen Lees: opgheheuen.
- 30 D Lombarde, 2 regels hoog (22-23), zonder representant.
- 31 vauden Lees: vanden.
- 32 D Lombarde, 2 regels hoog (18-19), zonder representant.
- 33 selue In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 34 ende In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 35 niets niets Lees: niets niet.
- 36 D Lombarde, 2 regels hoog (31-32), zonder representant.
- 37 In druk alleen de representant (punt).
- 38 D Lombarde, 2 regels hoog (25-26), zonder representant.
- 39 onuerwandedelike Lees: onuerwandelijke.
- 40 ghueen Lees: gheuen.
- 41 dye In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 42 D Lombarde, 2 regels hoog (27-28), zonder representant.
- 43 D Lombarde, 2 regels hoog (15-16), zonder representant.
- 44 venden Lees: vanden.
- 45 G Lombarde, 2 regels hoog (31-32), zonder representant.
- 46 coudt Lees: condt.
- 47 In druk alleen de representant (punt).
- 48 wercker Lees: welcker.
- 49 sal dus Lees: aldus.
- 50 weicken Lees: welcken.

51 glose. De punt staat superscript.

52 D Lombarde, 2 regels hoog (08-09), zonder representant.

53 roereu Lees: roeren.

54 brukon Lees: bruken.

55 hi In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.

56 werdeu Lees: werden.